Kohaliku omavalitsuse jäätmekava koostamise juhend

Sisukord

Sissejuhatus 2
1. Jäätmekava vormistamine 2
2. Lähteolukord ja arenguvajadused 3
2.1 Üldine jäätmekäitluspoliitika 3
2.2 Jäätmekogused ja jäätmevoogude prognoos 3
2.3 Olemasolevad kogumissüsteemid ja käitlemistaristu 4
2.4 Minevikus saastunud jäätmekäitluskohad 4
2.5 Eelmise jäätmekava täitmise hinnang 4
2.6 Olemasoleva süsteemi tugevused, kitsaskohad ja arenguvajadused 5
3. Eesmärgid, mõõdikud ja seire 5
4. Jäätmetekke vältimine ja korduskasutus 6
5. Olmejäätmete liigiti kogumine ja käitlus 8
5.1 Erand liigiti kogumisest 9
6. Jäätmete kogumissüsteemid ja käitlemistaristu 10
7. Korraldatud jäätmevedu 11
8. Pakendite ja pakendijäätmete kogumise korraldus 12
9. Teavitamine ja nõustamine 13
10. Prügistamine vältimine ja vähendamine 15
11. Koostöö teiste kohalike omavalitsustega 16
12. Jäätmehoolduse rahastamine 17
13. Jäätmekava rakendamise keskkonnamõju 18
14. Tegevuskava 19
15. Seos riigi jäätmekavaga 20
16. Jäätmekava koostamise menetlus 21

Sissejuhatus

Kohaliku omavalitsuse jäätmekava on valla või linna jäätmehoolduse korraldamise ja arendamise alus. Jäätmekava koostamisel hinnatakse jäätmehoolduse praegust olukorda, tuvastatakse puudused ja nende põhjused, analüüsitakse võimalikke arengusuundi ning koostatakse järgnevate aastate tegevusplaan. Jäätmekava kehtestab kohaliku omavalitsuse volikogu ning valla- või linnavalitsus lähtub sellest jäätmehooldust puudutavate otsuste tegemisel.

Jäätmekava on seotud kohaliku omavalitsuse teiste arengudokumentidega (arengukava, energia- ja kliimakava vm). Samuti on jäätmekava tihedalt seotud jäätmehoolduseeskirja, jäätmealaste riigihangete ja lepingutega. Jäätmehoolduseeskirjas kehtestatakse kava rakendamiseks vajalikud siduvad nõuded ning hangetes ja lepingutes määratakse teenuseosutajate täpsed ülesanded, mis lähtuvad jäätmekavas nimetatud vajadustest. Jäätmekava peab seetõttu olema piisavalt konkreetne, ajakohane ning põhinema usaldusväärsetel andmetel. Jäätmekavas toodud rahastamist vajavad tegevused kavandatakse omavalitsuse eelarvestrateegias ja iga-aastases eelarves.

Jäätmekava täitmist on soovitatav hinnata vähemalt kord aastas. Kogu jäätmekava tuleb ajakohastada vähemalt iga viie aasta järel. Kui kavas on ette nähtud erand jäätmete liigiti kogumisest, ajakohastatakse koos kavaga ka erandi aluseks olev analüüs. Lisaks hinnatakse jäätmekava muutmise vajadust pärast riigi jäätmekava või kohaliku omavalitsuse arengukava kinnitamist ning vajalikud muudatused tehakse ühe aasta jooksul.

Käesoleva juhendi eesmärk on abistada kohalikke omavalitsusi seaduse nõuetele vastava, kohalikke vajadusi arvestava ja praktiliselt rakendatava jäätmekava koostamisel. Juhend on soovitusliku iseloomuga ning kohalik omavalitsus võib kohandada kava ülesehitust oma arenguvajaduste ja ambitsioonide järgi, kuid kõik jäätmeseaduses nõutud teemad peavad olema kavas käsitletud.

KOV jäätmekava võib koostada mitme KOVi peale ühiselt. Sel juhul kehtestab iga koostööd tegeva KOVi volikogu ühise jäätmekava. Ühises jäätmekavas tuuakse välja nii ühisosa kui ka erisused olemasolevas olukorras, tegevuskavas kui arengusuundades. Ühine jäätmekava on oluline samm sisulise jäätmehooldusalase koostöö arendamisel omavalitsuste vahel.

1. Jäätmekava vormistamine

KOVi jäätmekava põhitekst peaks olema võimalikult lühike ja konkreetne. Eesmärk ei ole koondada kavasse kogu jäätmevaldkonna infot, vaid anda KOVi spetsialistidele ja juhtidele selge suund, mida jäätmehoolduses lähiaastatel muuta, miks seda teha ning kuidas kavandatud muudatused ellu viia. Selge, ülevaatlik ja üheselt mõistetav tekst on abiks nii otsustajatele, ametnikele, teenuseosutajatele kui ka elanikele.

Jäätmekava vormistamisel võiks lähtuda sellest, et lugeja leiaks võimalikult lihtsalt üles kava tuuma: millised jäätmehoolduse arengusuunad ja tegevused on KOV järgmiseks jäätmekava perioodiks valinud. Selleks peaks jäätmekava alguses olema lühike kokkuvõttev peatükk, milles nimetatakse ära jäätmekavas seatud eesmärgid, olulised süsteemimuudatused (nt üleminek alternatiivsele korraldatud jäätmeveole) ja suuremad investeeringud. Kokkuvõttest peaks olema võimalik saada ülevaade KOVi järgmise perioodi jäätmehoolduse plaanidest ilma kogu dokumenti läbi lugemata.

Sellele järgneb ülevaade jäätmehoolduse olemasolevast olukorrast, peamistest probleemidest ja arenguvajadustest. Seejärel esitatakse uue jäätmekava perioodi eesmärgid ning valitud lahenduste täpsem kirjeldus teemade kaupa.

Käesolevas juhendis on konkreetsed teemad välja pakutud eraldi peatükkidena:

- jäätmetekke vältimine ja korduskasutus;
- olmejäätmete liigiti kogumine ja käitlus;
- korraldatud jäätmevedu;
- jäätmete kogumissüsteemid ja käitlemistaristu;
- pakendite ja pakendijäätmete kogumise korraldus;

- teavitamine ja nõustamine;
- prügistamise vältimine ja vähendamine;
- koostöö teiste kohalike omavalitsustega.

Igas sellises peatükis kirjeldatakse valdkonna arendamise analüüsi tulemusi, konkreetseid tegevusi eesmärkide saavutamiseks, seotud organisatsioonide kohustusi ja vastutust ning tegevuste elluviimise tagamiseks seoseid KOVi õigusaktide ja lepingutega.

Probleemi paremaks mõistmiseks või jäätmekavas tehtud valiku põhjendamiseks võib esitada lühidalt asjakohaseid jäätmeandmeid, võimaluse korral tabelite või graafikutena.

Jäätmekava lõpus esitatakse detailne tegevuskava. Tegevuskavasse ei ole vaja lisada igapäevaseid püsivaid ülesandeid, vaid eelkõige uuendused, muudatused ja investeeringud.

Jäätmekava põhiteksti järel võib tuua lisad, milles esitatakse näiteks mõne teema detailsem analüüs, jäätmetaristu kaardid, kogumiskohtade loendid, täpsemad jäätmekoguste andmed ja muud taustamaterjalid.

Jäätmekava põhiosa soovituslik maht on üldjuhul 20–30 lehekülge, millele lisanduvad tegevuskava ja lisad. Sama teabe kordamist eri peatükkides tuleks vältida.

2. Lähteolukord ja arenguvajadused

Lähteolukorra analüüsi eesmärk on anda ülevaade kohaliku omavalitsuse jäätmehoolduse praegusest olukorrast, hinnata seni rakendatud meetmete tulemuslikkust ning määrata kindlaks peamised probleemid ja arenguvajadused. Hetkeolukorra analüüs annab aluse jäätmekava eesmärkide seadmiseks ja tegevuste kavandamiseks.

Selles peatükis on sobiv tuua põgus ülevaade üldisest jäätmekäitluspoliitikast (JäätS § 42 lg 3 p 8), tekkivatest jäätmevoogudest ja nende eeldatavast muutumisest tulevikus (JäätS § 42 lg 3 p 1), olemasolevatest jäätmete kogumissüsteemidest ja käitlemistaristust (JäätS § 42 lg 3 p 5), minevikus saastunud jäätmekäitluskohtadest (JäätS § 42 lg 3 p 11) ning anda hinnang eelmise jäätmekava täitmisele ning olemasoleva süsteemi tõhususele, tuues välja kitsaskohad ja arenguvajadused.

2.1 Üldine jäätmekäitluspoliitika

Alapeatükis kirjeldatakse seost riigi jäätmekavaga (vt ptk 15), strateegiaga „Eesti 2035“ ja KOVi arengudokumentidega ning tuuakse ära neis kokku lepitud olulisemad eesmärgid. Pikk ülevaade Euroopa Liidu ja Eesti jäätmepoliitikast ei ole vajalik. Selle asemel tuleks keskenduda põhimõtetele ja eesmärkidele, mis mõjutavad konkreetselt KOVi valikuid või mille saavutamisse peab KOV panustama.

2.2 Jäätmekogused ja jäätmevoogude prognoos

Selles alapeatükis esitatakse ülevaade KOVi territooriumil tekkivatest olulisematest jäätmevoogudest nende liigi ja päritolu järgi. Nende andmete peamine allikas on jäätmearuandluse infosüsteem (nn Tableau).

Olulisemateks jäätmevoogudeks on eelkõige olmejäätmed (segaolmejäätmed, biojäätmed, paberi- ja kartongijäätmed, klaas, plast, metall ja tekstiil, suurjäätmed, ohtlikud jäätmed, elektri- ja elektroonikajäätmed), pakendijäätmed ning ehitus- ja lammutusjäätmed. Kui KOVi territooriumil tekib olulisel määral tootmisjäätmeid, siis tuleks ka nende kohta teave tuua. Eristatakse kodumajapidamistes ning ettevõtetes ja asutustes tekkivaid jäätmeid. Jäätmevoogude puhul tuuakse ära jäätmeliigi nimetus ja jäätmekood vastavalt jäätmenimistule.

Põhitekstis esitatakse eelkõige sellised andmed, mis võimaldavad hinnata jäätmevoogude senist muutust, olemasolevate kogumissüsteemide toimimist ning tulevikus vajalike teenuste ja taristu mahtu. Võimaluse korral näidatakse jäätmekoguseid nii tonnides kui ka kilogrammides elaniku kohta. Samuti võib esitada jäätmeliigi osakaalu kogu olmejäätmete tekkest. Soovitatav on kasutada vähemalt kolme viimase võrreldava aasta andmeid.

Lisaks esitatakse siin info olmejäätmete liigiti kogumise senise määra kohta. Alates 2028. a ei ole KOVil vaja ise arvutada liigiti kogumise määra, vaid vastav info on kättesaadav keskkonnaportaalist (1. aprilli seisuga fikseeritud seis) ning PISTRIKust.

Jäätmevoogude tulevikuprognoosis hinnatakse jäätmekoguste ja nende koostise võimalikku muutumist jäätmekava perioodil. Prognoosi tulemust saab kasutada korraldatud jäätmeveo ja käitlusteenuste hangetes. Prognoosi tegemisel on võimalik lähtuda:

- elanike arvu muutusest;
- olulise mõjuga elamuarendusest;
- ettevõtluse ja avalike teenuste arengust;
- tarbimisharjumuste muutumisest;
- jäätmetekke vältimise ja korduskasutuse meetmetest;
- uutest või muudetavatest kogumissüsteemidest;
- liigiti kogumise trendidest;
- kavandatavatest õiguslikest ja korralduslikest muudatustest.

Prognoosis on oluline välja tuua eeldatav muutuse suund ja selle peamised põhjused. Täpsemad andmed jäätmetekke kohta on soovi korral võimalik ära tuua jäätmekava lisana.

2.3Olemasolevad kogumissüsteemid ja käitlemistaristu

Siin kirjeldatakse KOVi territooriumil kasutatavaid jäätmete ning korduskasutuseks sobivate esemete kogumis- ja üleandmisvõimalusi ning jäätmete edasist käitlust. Kirjeldus võimaldab hinnata, kas süsteem on elanikele ja teistele jäätmevaldajatele kättesaadav, piisava mahuga ning sobiv jäätmekava eesmärkide saavutamiseks. Detailse loendi ja kaardi võib soovi korral esitada jäätmekava lisas.

Kogumissüsteemi ja käitlustaristu osaks on näiteks:

- korraldatud jäätmevedu;
- avalikud kogumispunktid;
- jäätmejaamad ja muud jäätmete üleandmiskohad;
- kogumisringid;
- avalikud pakendipunktid;
- probleemtoodetest tekkinud jäätmete kogumiskohad;
- korduskasutuseks sobivate esemete üleandmisvõimalused;
- aia- ja haljastujäätmete kompostimisväljak.

Taristut võib kirjeldada läbi järgmiste näitajate: asukoht, vastuvõetavad jäätmeliigid, käideldavad jäätmeliigid, lahtiolekuajad, mahutavus, tehniline seisukord, ligipääsetavus ja kasutusmugavus, kulud ning vastavus tulevastele vajadustele.

2.4Minevikus saastunud jäätmekäitluskohad

Minevikus saastunud jäätmekäitluskohtade all peetakse silmas eelkõige endisi prügilaid, jäätmete ladestuskohti ja muid ajaloolisi jäätmekäitluskohti, mille puhul on teada või kahtlustatakse pinnase, põhjavee või muu keskkonna saastumist. Andmete kogumisel on soovitatav kasutada Keskkonnaportaali jääkreostuse andmestikku, Keskkonnaameti dokumendiregistrit ning KOVi varasemaid jäätmekavasid ja kohalikke andmeid. Kui KOVi territooriumil selliseid objekte ei ole teada, piisab vastava järelduse esitamisest jäätmekavas. Kui KOVi territooriumil on selliseid objekte, tuuakse tegevuskavas ära objekti asukoht ning vajalikud uuringud või korrastustööd.

2.5Eelmise jäätmekava täitmise hinnang

Enne uute eesmärkide ja tegevuste seadmist hinnatakse eelmise jäätmekava täitmist. Hinnangu eesmärk on selgitada välja, miks mõni tegevus jäi ellu viimata või miks mõni eesmärk jäi vaatamata tegevuse elluviimisele saavutamata. Eelmise jäätmekava olulisemaid tegevusi ja eesmärke võib hinnata järgmistes kategooriates:

- ellu viidud ja eesmärk saavutatud;
- ellu viidud, kuid eesmärk saavutamata;

- osaliselt ellu viidud;
- ellu viimata.

Iga osaliselt ellu viidud või ellu viimata tegevuse puhul tuuakse välja selle põhjused. Kui tegevus viidi ellu, kuid eesmärki ei saavutatud, hinnatakse, kas valitud meede oli ebapiisav või mõjutasid tulemust muud asjaolud. Hindamisele järgneb järelduste tegemine, st milliste tegevustega tuleb jätkata (samal või muudetud kujul) ning millistest loobuda. Hinnangu ja järeldused võib esitada kokkuvõtliku tabelina (vt Tabel 1). Eelmise jäätmekava tegevustele võib põhjendatud juhul anda ka hinnangu, et tegevust ei ole võimalik hinnata. Koostatavas jäätmekavas tuleks tegevused ja eesmärgid sõnastada selliselt, et edaspidi on võimalik nende edenemist hinnata.

Tabel 1. Eelmise jäätmekava täitmise hinnang tabeli kujul

Eelmise kava eesmärk või tegevus	Kavandatud tulemus	Tegelik tulemus	Täitmise hinnang	Takistus	Järeldus uueks perioodiks
Tegevuse või eesmärgi lühikirjeldus	Mida sooviti saavutada?	Milline tulemus saavutati?	Ellu viidud, eesmärk saavutatud?	Mis takistas elluviimist?	Kas jätkata, muuta või lõpetada?

2.6Olemasoleva süsteemi tugevused, kitsaskohad ja arenguvajadused

Lähteolukorra analüüsi kokkuvõttena tuuakse välja olemasoleva jäätmehooldussüsteemi tugevused ja peamised kitsaskohad. Kitsaskohad võivad olla näiteks:

- teenuste ebapiisav kättesaadavus või kvaliteet;
- jäätmevaldajate ebapiisav hõlmatus korraldatud jäätmeveoga;
- vähene liigiti kogumine;
- biojäätmete või pakendijäätmete suur osakaal segaolmejäätmetes;
- kogutud jäätmete kvaliteet ja võõriste sisaldus;
- sobimatud veosagedused või kogumisvahendid;
- jäätmejaama või kogumispunktide ebapiisav arv, paiknemine või lahtiolekuajad;
- puudulik andmevahetus;
- ebaselge vastutuse jaotus;
- ebapiisav järelevalve;
- elanike vähene teadlikkus;
- ebapiisav rahastamine;
- probleemid hankelepingute või koostöökokkulepete täitmisel;
- puudulik koostöö naaberomavalitsuste või tootjavastutusorganisatsioonidega.

KOV tuvastab uue kavaperioodi arenguvajadused võrreldes jäätmehoolduse praeguseid kitsaskohti õigusaktides ja arengudokumentides seatud eesmärkidega.

3. Eesmärgid, mõõdikud ja seire

Jäätmekava eesmärgid peavad lähtuma lähteolukorra analüüsis välja toodud kitsaskohtadest ja arenguvajadustest. Kavas võiks olla soovitavalt 4–7 peamist eesmärki, mis kirjeldavad soovitud tulemust (mitte tegevust). Näiteks ei ole eesmärk „elanike teavitamine“, vaid „jäätmete liigiti kogumise suurenemine“. Teavitamine on üks võimalik tegevus selle eesmärgi saavutamiseks.

Eesmärgi seadmisel tuleb hinnata, millist osa tulemusest saab KOV oma tegevusega mõjutada. Näiteks saab KOV luua korduskasutuspunkti, lisada hangetesse jäätmetekke vältimise tingimusi ja mõõta oma asutustes toidujäätmeid, kuid ei saa üksinda mõjutada kõiki elanike tarbimisvalikuid.

Jäätmeseaduse § 42 lg 3 p 15 kohaselt peab jäätmekava sisaldama asjakohaseid kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid näitajaid ning sihttasemeid, mis võimaldavad hinnata jäätmehoolduse arengut jäätmekava perioodil. Näitajad peavad käsitlema vähemalt tekkivate jäätmete kogust, jäätmete liigiti kogumist ja käitlemist ning põletamisele või ladestamisele suunatavate olmejäätmete kogust. Lisaks võib kasutada kvalitatiivseid näitajaid, mis kirjeldavad teenuse kättesaadavust, kogumissüsteemi toimivust, taristu

olemasolu või jäätmehoolduse korralduslikku arengut. Selleks on otstarbekas **iga eesmärgi juurde määrata mõõdik** ning tuua välja selle **baasväärtus ja baasaasta, sihttase ja saavutamise tähtaeg**. Pikema jäätmekava perioodi puhul on soovitatav määrata ka vahe-eesmärgid, et saaks hinnata, kas eesmärgi saavutamine toimub kavandatud tempos ning vajadusel varakult tegevusi korrigeerida. Mõõdiku juures märgitakse andmeallikas või arvutamise metoodika. Eri aastate näitajad peavad olema arvutatud võrreldaval viisil.

Eesmärgid ja mõõdikud võivad olla näiteks:

- olmejäätmete liigiti kogumise sihtarvu saavutamine
  - mõõdik: liigiti kogutud olmejäätmete osakaal (%);
  - mõõdik: liigiti kogutud olmejäätmete kogus elaniku kohta (kg/a);
  - mõõdik: liigiti kogutud pakendijäätmete kogus elaniku kohta (kg/a);
- jäätmetekke vähendamine ja korduskasutuse suurenemine
  - mõõdik: olmejäätmete teke elaniku kohta (kg/a);
  - mõõdik: toidujäätmete kogus ühe sööja või asutuse kohta (kg/a);
  - mõõdik: korduskasutusse suunatud esemete arv (tk) või kogus (kg/a);
- liigiti kogutud jäätmete kvaliteedi paranemine
  - mõõdik: võõriste osakaal liigiti kogutud pakendijäätmetes või biojäätmetes (%);
- ringlussevõtuks sobivate jäätmete põletamise ja ladestamise vähenemine
  - mõõdik: korduskasutuseks ettevalmistamiseks või ringlussevõtuks suunatud jäätmete kogus (kg/a) või osakaal (%);
  - mõõdik: energia tootmiseks kasutatud olmejäätmete kogus elaniku kohta (kg/a);
  - mõõdik: ladestatud olmejäätmete osakaal (%) kõigist tekkinud olmejäätmetest.
- jäätmehoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi paranemine
  - mõõdik: jäätmejaamateenuse kasutajate või külastuskordade arv aastas;
  - mõõdik: põhjendatud kaebuste või teenusehäirete arv;
  - mõõdik: jäätmevaldajate rahulolu jäätmehooldusega.
- Jäätmehoolduse kulutõhususe suurendamine
  - mõõdik: taristu kasutamise kulu (eur) ühe kasutaja või kogutud tonni kohta.

Jäätmekavas määratakse, kes ja kui sageli hindab eesmärkide saavutamist ning tegevuste elluviimist. Jäätmekava täitmist on soovitatav hinnata vähemalt kord aastas. Hindamisel vaadatakse üle:

- tegevuste elluviimine;
- eesmärkide või vahe-eesmärkide saavutamine;
- tegevuste kulud ja rahastamise piisavus;

Hindamise tulemusena tuvastatakse takistused ja nende kõrvaldamiseks vajalikud tegevused, näiteks kas on vaja muuta õigusakte või lepinguid. Seejärel valitakse välja järgmisel aastal vajalikud tegevused.

4. Jäätmetekke vältimine ja korduskasutus

Jäätmetekke vältimine tähendab tegevusi, millega hoitakse ära asja muutumine jäätmeks või vähendatakse tekkivate jäätmete kogust ja ohtlikkust. Jäätmetekke vältimine on jäätmehierarhias kõige eelistatum tegevus. Sellele järgnevad toodete korduskasutamine ja jäätmete korduskasutuseks ettevalmistamine. Jäätmeseaduse § 42 lõike 3 punkti 17 kohaselt peab KOVi jäätmekava sisaldama korduskasutuse edendamise ja jäätmetekke vältimise kava ning eraldi tuleb käsitleda toidujäätmete tekke vähendamist. KOV peaks keskenduma eelkõige nendele jäätmeliikidele ja sihtrühmadele, mille puhul ta saab jäätmeteket oma teenuste, hangete, toetuste, taristu, teavitamise või koostöö kaudu mõjutada. Lisaks toidujäätmetele tuleks tähelepanu pöörata tekstiilidele, mööblile, elektri- ja elektroonikaseadmetele, pakenditele ning ehitus- ja lammutusjäätmetele.

Toidujäätmete teket saab KOV mõjutada toidutarneahela eri etappides kaudsete meetmetega, näiteks kasvatades elanike teadlikkust oma infokanalite (näiteks kohalik ajaleht) kaudu, edendades kogukonnapõhiseid lahendusi (nt toidujagamiskapid) ja seeläbi suunates elanikke muutma oma käitumisharjumusi. Samuti saab omavalitsus mõjutada käitumisharjumusi, kestlikku toidu tarbimist ja toidujäätmete vähendamist keskkonnahoidlike riigihangete kaudu, eelkõige lasteaedades, koolides, tervishoiuasutustes ja hooldekodudes.

Teemapeatükis esitatakse jäätmetekke vältimise ja korduskasutuse edendamise võimaluste analüüsi tulemus ning tuuakse ära konkreetsed tegevused eesmärkide saavutamiseks. Sobivate tegevuste valimisel arvestatakse lahenduse eeldatavat mõju eesmärgi saavutamisele, maksumust, kasutajate vajadusi, sobivate ruumide ja koostööpartnerite olemasolu ning tegevuse pikaajalist jätkusuutlikkust.

Analüüs võib hõlmata järgmisi küsimusi:
- milliste jäätmeliikide puhul on jäätmetekke vältimise võimalused kõige suuremad;
- millistes sihtrühmades või tegevusvaldkondades jäätmeid kõige rohkem tekib;
- millised on võimalused mööbli, kodutarvete, tekstiilide, elektriseadmete ja ehitusmaterjalide korduskasutamiseks;
- millised korduskasutus-, parandamis-, jagamis- ja annetamisvõimalused ei ole KOVi jäätmevaldajatele kättesaadavad;
- kas korduskasutusvõimalusi saab arendada KOVi jäätmejaamas või muus sobivas kohas;
- kuidas saab vähendada toidujäätmete teket KOVi hallatavates haridus-, hoolekande- ja toitlustusasutustes;
- mil määral arvestatakse jäätmetekke vältimist KOVi hangetes, üritustel ja vara haldamisel.

Jäätmetekke vältimiseks ja korduskasutuse edendamiseks sobivad tegevused võivad olla:
- koostööleppe sõlmimine korduskasutus- või heategevusorganisatsiooniga;
- parandusürituste või parandustöökodade korraldamine või toetamine;
- kasutuskõlblike esemete vastuvõtu korraldamine jäätmejaamas;
- kasutuskõlblike esemete kogumine kogumisringidega.

Toidujäätmete tekke vähendamise tegevused võivad olla näiteks:
- toidujäätmete koguste mõõtmine ja tekkepõhjuste analüüsimine KOVi haridus-, hoolekande- ja toitlustusasutustes;
- menüüde, portsjonite ja tellitavate toidukoguste kohandamine;
- söögikõlbliku ülejääva toidu annetamise või ümberjaotamise korraldamine ning koostöö toidupankade ja teiste toidu ümberjaotamise organisatsioonidega;
- toitlustajatele toidujäätmete vältimise tingimuste lisamine toitlustushangetesse;
- töötajate, õpilaste ja teiste sihtrühmade nõustamine ja teadlikkuse suurendamine;
- kogukondlike lahenduste edendamine, sealhulgas toidujagamiskappide ja muude kogukondlike tegevuste edendamine;
- elanike teavitamine toiduraiskamise vähendamiseks, sealhulgas toidu planeerimisest, säilitamisest ja kuupäevamärgistest.

Teemapeatükis on sobiv käsitleda ka **valdkonnaga seotud organisatsioonide kohustusi ja vastutust** (JäätS § 42 lg 3 p 9) ning selle aluseid (seadus, leping vm). Kui partneritelt eeldatakse jäätmekavas planeeritud tegevuste elluviimises osalemist, siis täpsustatakse seda tegevuskavas.

Selleks, et jäätmekava reaalselt oleks võimalik ellu viia, on oluline teemapeatükkides välja tuua, mis osas on kavandatud tegevuste elluviimiseks vaja muuta jäätmehoolduseeskirja vm KOVi õigusakte ning sõlmitud või sõlmitavaid koostöö- ja teenuslepinguid.

Näiteks tuleb jäätmetekke vältimise ja korduskasutuse edendamiseks jäätmehoolduseeskirjas ära tuua korduskasutuseks ettevalmistamise kohad (kuhu elanikud saavad viia parandamist vajava vanamööbli), avalikel üritustel jäätmetekke vältimise ja korduskasutatavate lahenduste nõuded ning ehitus- ja lammutusjäätmete liigiti kogumise ning korduskasutuse põhimõtted.

KOVi sõlmitavates lepingutes on jäätmetekke vähendamiseks võimalik määrata näiteks:

- toidu annetamise või ümberjaotamise kohustus;
- korduskasutatavate nõude kasutamise nõue;
- toodete vastupidavuse, parandatavuse ja varuosade kättesaadavuse nõuded;
- üleliigsete materjalide ja esemete korduskasutusse suunamise nõue;
- kasutuskõlblike esemete eraldi kogumise, hoiustamise ja üleandmise tingimused.

5. Olmejäätmete liigiti kogumine ja käitlus

Jäätmekava koostamisel ja rakendamisel tuleb arvestada, et kõigi kavandatavate tegevuste ja meetmete eesmärk on täita olmejäätmete liigiti kogumise sihtarvu saavutamise kohustus. Seega see võiks olla juhendi kõige põhjalikum sisuline peatükk.

Jäätmekavas tuleb näidata, kuidas KOV saavutab olmejäätmete liigiti kogumise sihtarvu, planeerides selleks tegevusi aastate kaupa (JäätS § 42 lg 3 p 3). Juhul, kui KOV peab vajalikuks teha liigiti kogumisest erandeid, siis tuleb erandite põhjendatust jäätmekavas analüüsida (JäätS § 42 lg 3 p 4).
Samuti tuleb jäätmekavas käsitleda ringlussevõtuks või muuks taaskasutamiseks sobivate jäätmete põletamise ja ladestamise vähendamise eesmärke ja konkreetseid meetmeid (JäätS § 42 lg 3 p 13).

Teemapeatükis esitatakse olmejäätmete liigiti kogumise suurendamise ning jäätmete ringlussevõtu suurendamise võimaluste analüüsi tulemus ning tuuakse ära konkreetsed tegevused eesmärkide saavutamiseks. Kuna liigiti kogumise sihtarv tõuseb igal aastal, siis tuleb ka jäätmekavas planeerida tegevused aastate kaupa nii, et oleks tagatud sihtarvu saavutamine igal aastal. Sobivate tegevuste valimisel arvestatakse, kui suur osa KOVi territooriumil tekkivatest olmejäätmetest kogutakse liigiti ning milliste jäätmeliikide, piirkondade või jäätmevaldajate puhul on puudused kõige suuremad.
Analüüs võib hõlmata järgmisi aspekte:

- olmejäätmete tekkekogus ja liigiti kogutud olmejäätmete osakaal;
- liigiti kogutud jäätmete kogused jäätmeliikide kaupa;
- segaolmejäätmete kogus ja koostis (vajadusel üleriigilise sortimisuuringu alusel);
- jäätmevaldajate hõlmatus liigiti kogumise teenustega;
- tekkekohal kogumise, avalike kogumispunktide, jäätmejaamade ja kogumisringide kasutatavus ja piirkondlikud erinevused;
- jäätmeveo teenustasu ja jäätmejaama vastuvõtutasu hinnastamise põhimõtted;
- liigiti kogutud jäätmete kvaliteet ja võõriste sisaldus;
- kogutud jäätmete edasise käitlemise korraldus;
- korduskasutuseks ettevalmistamiseks, ringlussevõtuks, muuks taaskasutamiseks, põletamiseks ja ladestamiseks suunatud jäätmekogused.

Jäätmete liigiti kogumise edendamiseks sobivad tegevused võivad olla:

- tekkekohalt kogumise laiendamine jäätmeliikide, piirkondade või jäätmetekkekoha tüüpide osas;
- kogumisvahendite ja veosageduste muutmine;
- kohtkompostimisest teatamise ja kontrollimise korraldamine;
- jäätmejaama või kogumispunktide teenuste laiendamine;
- täiendavate kogumisringide korraldamine;
- hinnastamispõhimõtete muutmine;
- segaolmejäätmete üleandmise tingimuste muutmine;
- liigiti kogutud jäätmete kvaliteedi kontrollimine;
- jäätmevaldajate teavitamine liigiti kogutud jäätmete üleandmise võimalustest;
- järelevalve tugevdamine;
- uue jäätmeveo- või käitlushanke korraldamine.

Põletamise ja ladestamise vähendamist soodustavad tegevused võivad olla:

- liigiti kogutud jäätmete kvaliteedi parandamine;
- jäätmete edasise käitlemise nõuete määramine hankelepingutes;

- käitleja õigeaegne aruandlus jäätmete edasise käitluse kohta;
- põletamise ja ladestamise koguste regulaarne jälgimine.

Peatükis tuuakse ära partnerid, kellega koostöös KOV jäätmete liigiti kogumist ja käitlemist korraldab, ning kirjeldatakse nende ülesandeid ja vastutust.

Samuti tuuakse peatükis ära, mis osas on eesmärkide saavutamiseks ja tegevuste elluviimiseks vaja muuta KOVi õigusakte ning lepinguid. Näiteks jäätmehoolduseeskirjas määratakse:

- tekkekohalt liigiti kogutavad jäätmeliigid;
- kinnistul kasutatavad kogumislahendused;
- kogumisvahendite nõuded;
- lubatud veosagedused;
- kohtkompostimise tingimused;
- jäätmete üleandmise võimalused;
- erandite kohaldamise tingimused.

Teenuslepingutes määratakse vajaduse korral:

- veetavad/vastuvõetavad jäätmeliigid;
- kogumis- ja veoteenuse tingimused;
- jäätmejaama lahtiolekuajad;
- liigiti kogumist toetav hinnastamine;
- põletamise ja ladestamise piirangud, järelsortimise ja ringlussevõtu nõuded;
- liigiti kogutud jäätmete kvaliteedinõuded.

5.1 Erand liigiti kogumisest

KOV võib JäätS § 31 lõigetes 3 ja 4 nimetatud jäätmete liigiti kogumisest teha erandi üksnes sama paragrahvi lõikes 6 sätestatud tingimustel. Erand puudutab kohustust koguda kindlat jäätmeliiki teistest jäätmeliikidest eraldi. Erandi rakendamise korral võib asjaomaseid jäätmeliike koguda koos, kui täidetud on vähemalt üks § 31 lõikes 6 sätestatud tingimus.

Erand puudutab üksnes seda, kas asjaomane jäätmeliik tuleb koguda teistest jäätmeliikidest eraldi või võib seda koguda nendega koos. See ei vabasta jäätmevaldajat korraldatud jäätmeveost ega jäätmete üleandmise kohustusest.

Jäätmeseaduse § 31 lõigetes 7 ja 8 sätestatud piirkondlike iseärasustega arvestamiseks tuleb hinnata, kas jäätmeliigi liigiti kogumist saab korraldada piirkonnale sobiva kogumisviisi, veosageduse, kogumisringi, jäätmejaama või muu lahendusega.

Kui erandit rakendatakse, tuleb see ette näha nii jäätmekavas kui ka jäätmehoolduseeskirjas (JäätS § 31 lg 6). Jäätmekavas esitatakse analüüs, mis tõendab erandi aluseks oleva seaduses nimetatud tingimuse esinemist. Analüüsis tuleb käsitleda vähemalt järgmist:

- **jäätmeliik ja piirkond**, mille kohta erand tehakse;
- tavapärane liigiti kogumise lahendus;
- kaalutud alternatiivid;
- erandi õiguslik alus;
- erandi tegemist tõendavad andmed ja arvutused;
- mõju liigiti kogumise sihtarvule;
- mõju korduskasutuseks ettevalmistamisele, ringlussevõtule ja muule taaskasutamisele;
- mõju jäätmevaldajale ja teenuse maksumusele;
- erandi ulatus ja kehtivusaeg;
- erandi põhjendatuse uuesti hindamise kord.

Erandi põhjendamiseks ei piisa üldisest viitest hajaasustusele, vähesele jäätmekogusele, väikesele elanike arvule või suurele kulule.

JäätS § 31 lg 6 alusel ei saa teha erandit üksikutele kinnistutele (näiteks põhjendusel, et kinnistul konkreetset jäätmeliiki ei teki). See säte ei anna alust luua uusi korraldatud jäätmeveost vabastamise aluseid, mis on reguleeritud JäätS §-s 69.

Jäätmekava koos erandi analüüsiga tuleb ajakohastada vähemalt iga viie aasta järel. Erandite tegemise põhjendatust hindab Keskkonnaamet haldusjärelevalve käigus osana KOV-i liigiti kogumise sihtarvu saavutamise kohustuse õiguspärasuse kontrollimisest.

6. Jäätmete kogumissüsteemid ja käitlemistaristu

Jäätmekavas tuleb hinnata, kas olemasolevad kogumissüsteemid ja taristu on piisavad jäätmekava eesmärkide ja olmejäätmete liigiti kogumise sihtarvu saavutamiseks ning uute kogumissüsteemide või taristu rajamise ning olemasolevate süsteemide muutmise vajadust (JäätS § 42 lg 3 p 6).

Kogumissüsteemina käsitletakse kõiki KOVi territooriumil kasutatavaid jäätmete üleandmise võimalusi, sealhulgas tekkekohal kogumist, jäätmejaamu, kogumispunkte, kogumisringe ja muid kohalikele oludele sobivaid lahendusi. Käitlemistaristu kirjeldamisel tuleb vaadata kogu jäätmeahelat alates jäätmete üleandmisest kuni nende korduskasutuseks ettevalmistamise, ringlussevõtu, muu taaskasutamise või kõrvaldamiseni ning kirjeldada, mis osas on vajalik taristut arendada.

Kogumissüsteemide ja taristu piisavuse hindamisel tuleks arvestada eelkõige jäätmevaldajate ligipääsu liigiti kogutud jäätmete üleandmise võimalustele, kogumistaristu territoriaalset katvust, kogumissüsteemi kasutatavust, jäätmete käitlemisega seotud rikkumisi (prügistamine, põletamine vm) ja liigiti kogumise tulemuslikkust. Arvestada saab ka jäätmevaldajate rahulolu ja tagasisidet.

Uute kogumissüsteemide või taristu rajamine ei tohiks olla eesmärk omaette. Iga investeering peab lahendama lähteolukorras tuvastatud probleemi, toetama jäätmete liigiti kogumist ning olema põhjendatud nii kasuteguri kui ka rajamis- ja kasutusaegsete kulude vaatest.

Peatükis esitatakse kogumissüsteemide ja käitlemistaristu arendamise võimaluste analüüsi tulemus ning tuuakse ära kavandatavad tegevused. Arvesse võetakse lähteolukorra peatükis kirjeldatud kitsaskohti ning vajadusel piirkondlikke iseärasusi.

Analüüs võib hõlmata järgmisi küsimusi:

- kas jäätmejaamas võetakse vastu piisaval hulgal jäätmeliike;
- kas jäätmejaam võimaldab jäätmeid mugavalt üle anda (järjekordi üldjuhul pole, juhised on selged, lahtiolekuajad on piisavad, arveldamine on kiire);
- kas avalikke kogumispunkte on piisavalt, nende asukohad on sobivad ja tühjendussagedused on optimaalsed arvestades liigiti kogumise suurenemist;
- milliste jäätmeliikide liigiti kogumise edendamiseks oleks vaja korraldada kogumisringe;
- millised võimalused on kasutuskõlblike esemete korduskasutusse andmiseks;
- kes ja mille alusel kogumiskohti ja jäätmejaamu haldab;
- kas jäätmejaamale on tagatud ligipääs ühistranspordiga ja erivajadustega inimestele;
- kas taristu tehniline seisukord on hea;
- kas KOV kasutab teise omavalitsuse territooriumil asuvat taristut või pakub teenust teiste KOVide elanikele ning vastavaid kokkuleppeid on võimalik jätkata;
- milliseid probleeme on taristu ja kogumissüsteemi kasutamisel välja toonud elanikud ja teised osapooled.

Uue jäätmejaama rajamine võib olla vajalik, kui olemasolevad jäätmejaamad jäävad paljudest jäätmevaldajatest ülemäära kaugele ning probleemi ei lahendaks ka naaberomavalitsuse jäätmejaama kasutamise võimaldamine. Uute avalike kogumispunktide rajamine võib olla vajalik nende jäätmeliikide kogumiseks, mida ei ole kavas koguda tekkekohalt ning mis jäävad sageli liigiti kogumata, st neid ei viida liigiti kogutuna jäätmejaama. Kogumisring võib olla sobiv lahendus jäätmeliikidele, mida tekib harva või väikeses koguses ning mille jaoks ei ole püsiva kogumiskoha rajamine põhjendatud.

Peatükis loetletakse kogumissüsteemi ja taristu arendamiseks vajalikud tegevused, mis võivad olla näiteks:

- olemasoleva jäätmejaama rekonstrueerimine või laiendamine;
- uue jäätmejaama või kogumispunkti rajamine;
- koostöölepingu sõlmimine teise KOViga, et võimaldada jäätmevaldajatele naaberomavalitsuse jäätmejaamateenuse kasutamist;
- korduskasutusruumi rajamine;
- kogumisringide käivitamine või nende sageduse muutmine;
- avalike kogumispunktide asukohtade, mahu või arvu muutmine.

Oma kogumissüsteemide ja taristu haldamiseks on KOV tõenäoliselt sõlminud lepingud teenusepakkujatega. Peatükis kirjeldatakse, millised kohustused on kogumissüsteemide ja taristuga seotud lepingupartneritele üle antud. Samuti kirjeldatakse, millist rolli täidavad tootjavastutusorganisatsioonid tulenevalt seadusest.

Kui kogumissüsteeme on kavas täiendada ja sellega kaasnevad uued võimalused liigiti kogutud jäätmete üleandmiseks, siis sätestatakse need vajadusel ka jäätmehoolduseeskirjas.

Samuti uuendatakse vajadusel teenuslepinguid või koostöökokkuleppeid (nt jäätmejaama lahtiolekuaegade muutmiseks, vastuvõetavate jäätmeliikide nimekirja täiendamiseks, kogumispunktides olevate mahutite tühjendussageduse muutmiseks jms).

7. Korraldatud jäätmevedu

Korraldatud jäätmevedu on KOVi üks peamisi võimalusi suunata jäätmete liigiti kogumist ning tagada jäätmevaldajatele jäätmete regulaarne ja kontrollitud üleandmine. Jäätmekavas tuleb käsitleda korraldatud jäätmeveo arendamist, sealhulgas veopiirkondade määramist (JäätS § 42 lg 3 p 2).

Teemapeatükis esitatakse korraldatud jäätmeveo arendamise võimaluste analüüsi tulemus (millised süsteemi osad vajavad muutmist ja miks**) ning tuuakse ära konkreetsed tegevused jäätmeveo arendamiseks**. Sobivate tegevuste valimisel arvestatakse, kuidas korraldatud jäätmevedu praegu toimib ning kas olemasolev süsteem toetab jäätmekava eesmärkide ja olmejäätmete liigiti kogumise sihtarvu saavutamist. Põhjendatakse, milline korraldatud jäätmeveo mudel (traditsiooniline või JäätS § 66^1 – 66^8 sätestatud alternatiivne mudel) valitakse ja miks see sobib kohalike oludega. Analüüsi käigus tuleks hinnata:

- kas olemasolevad veopiirkonnad on optimaalse suurusega;
- kas KOJViga on vaja liita ka teisi jäätmeliike peale nende, mis on sätestatud JäätS § 66 lõikes 2;
- kui palju on KOJV teenusega hõlmamata jäätmevaldajaid;
- kas on võimalik kasutusele võtta uusi kogumismahutite tüüpe või suurusi;
- kas veosagedused soodustavad jäätmete liigiti kogumist;
- kas jäätmeveo teenustasu soodustab jäätmete liigiti kogumist;
- milline on teenuse kvaliteet, millised on olnud sagedasemad häired teenuses ja mille kohta on sagedamini esitatud kaebusi;
- kas jäätmevaldajate registri andmed on ajakohased;
- kas vedaja ja KOVi vaheline andmevahetus toimib vajalikus mahus;
- milline on jäätmevaldajate rahulolu korraldatud jäätmeveo teenusega.

Veopiirkonna määramisel võetakse arvesse muuhulgas linnaliste ja hajaasustusega piirkondade erinevusi, teede seisukorda ja ligipääsetavust, veoringide logistilist tõhusust, asustust, konkurentsi tekkimise võimalust hankel, koostöö võimalust naaberomavalitsustega ning kulutõhusust. Veopiirkonnas võib maksimaalselt olla kuni 100 000 elanikku. Mitme veopiirkonna moodustamine on vajalik juhul, kui KOVis elab rohkem kui 100 000 elanikku ning võib olla põhjendatud, kui haldusterritooriumi osad erinevad oluliselt jäätmekoguste, asustuse või teenuse korraldamise tingimuste poolest. Vältida tuleb

põhjendamatult väikeseid veopiirkondi, mis võivad suurendada teenuse hinda või vähendada hankel osalejate huvi.

Jäätmekavas planeeritakse, millised **jäätmeliigid** korraldatud jäätmeveoga hõlmatakse ja milliste jäätmevaldajate juurest neid kogutakse. Valiku tegemisel lähtutakse jäätmevoogude analüüsist ja liigiti kogumise sihtarvu saavutamiseks vajalikest tegevustest. Lisaks jäätmeseaduses (§ 66 lg 2) ja pakendiseaduses (§ 15 lg 4 - 6) sätestatud kohustuslikele jäätmeliikidele võib kaaluda näiteks suurjäätmete või ohtlike jäätmete kogumist korraldatud jäätmeveo raames. Tekstiilijäätmete puhul tuleb arvestada, et 2028. a rakendub tekstiilitootjatele laiendatud tootjavastutus, millega kaasneb enamiku tekstiilijäätmete käitluse kulude kandmise kohustus.

Korraldatud jäätmeveo arendamiseks kavandatavad tegevused võivad olla:

- jäätmevaldajate registri andmete korrastamine, et tagada kõigi jäätmevaldajate liitmine korraldatud jäätmeveoga;
- jäätmeveo teenustasu suuruse määramise korra kehtestamine alternatiivsele korraldatud jäätmeveole üleminekuks;
- ettevalmistused klienditeeninduse ja arveldamise korraldamiseks;
- jäätmeveo hanke korraldamine ja uute hankelepingute sõlmimine.

Korraldatud jäätmeveo arendamiseks on vaja teha muudatused jäätmehoolduseeskirjas või korraldatud jäätmeveo korras. Muudatused võivad käsitleda:

- veopiirkonna määratlust;
- korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmeliike;
- kogumisvahendite nõudeid;
- veosagedusi;
- ühismahutite kasutamise tingimusi;
- pakendijäätmete üleandmise nõudeid;
- kohtkompostimise tingimusi;
- korraldatud jäätmeveost vabastamise tingimusi;
- teenustasu kogumise ja arveldamise korraldust.

Peatükis tuuakse ära partnerid, kellega koostöös KOV jäätmevedu korraldab (eelkõige jäätmevedajad, käitlejad ja/või koostööorganisatsioon). Kirjeldatakse nende ülesandeid ja vastutust ning vajadusel olulisemaid muudatusi uutes hankelepingutes. Muudatused puudutavad lisaks eeskirjas tehtavatele uuendustele ka kogutavate jäätmete kvaliteedi tagamise viise, klienditeeninduse ja arveldamise korraldamist ning hinnastamise põhimõtteid.

8. Pakendite ja pakendijäätmete kogumise korraldus

Jäätmekavas tuleb kirjeldada, kuidas korraldatakse KOVi territooriumil pakendite ja pakendijäätmete kogumine, vedu ning TKOdele üleandmine (JäätS § 42 lg 3 p 14). Käsitleda tuleb tekkekohalt kogumist, avalikku kogumisvõrgustikku, müügikohtade juurde rajatavat avalikku kogumissüsteemi ning koostööd TKOdega.

Peatükis keskendutakse eelkõige tagatisrahata pakendijäätmetele. Tagatisrahaga pakendite tagastussüsteemi käsitletakse ulatuses, milles see mõjutab KOVi territooriumil teenuse kättesaadavust või järelevalve vajadust. Avalike kogumispunktide nimekirjale ja kaardile võib lisada viite või soovi korral esitada lisas.

Peatükis esitatakse pakendijäätmete kogumise, vedamise ning TKOdele üleandmise arendamise võimaluste analüüsi tulemus ning tuuakse ära kavandatavad tegevused. Arvesse võetakse lähteolukorra peatükis kirjeldatud kitsaskohti ning tiheasustusala ja hajaasustusala erinevusi. Samuti võetakse arvesse, et piirkondades, kus tekkekohalt kogumist ei sätestata KOJV raames kohustuslikuna, tuleb seda võimaldada vabatahtliku lisateenusena (PakS § 15 lg 8).

Analüüsi käigus hinnatakse täpsemalt järgmisi küsimusi:

- kas jäätmete liigiti kogumise suurendamiseks on vajalik pakendijäätmete kogumine tekkekohalt ka hajaasustuses arvestades sellega kaasnevat keskkonnamõju;
- kas liigiti kogumise suurendamiseks on vajalik klaaspakendijäätmete kogumine tekkekohalt tiheasustusaladel;
- kuidas saab KOV vähendada avalike pakendikonteinerite prügistamist;
- kuidas peaks pakendijäätmete vedaja toimima, kui tekkekohalt üleantavad pakendijäätmed sisaldavad võõriseid;
- milline peaks olema pakendijäätmete tekkekohalt kogumise suurim võimalik veosagedus, ilma et sellega kaasneks ebasoodne keskkonnamõju ning ülemäärane kulu TKOdele;
- kuidas KOV saab toetada jäätmevaldajaid pakendijäätmete kogumisvahendite soetamisel arvestades, et pakendijäätmed tuleb koguda kolme eraldi jäätmevoona;
- milliseid kogumisvahendeid[1] on otstarbekas lubada pakendijäätmete tekkekohalt kogumiseks;
- kas müügikohtade juures on olemas nõuetekohased tagatisrahaga pakendite tagastuskohad;
- milliste müügikohtade juurde on vajalik ja võimalik rajada avalikud pakendipunktid;
- millised tingimused peaks olema TKOdega sõlmitavas koostöökokkuleppes seoses võõriste hindamisega, pakendijäätmete vastuvõtmisega jms.

Pakendijäätmete kogumissüsteemi arendamiseks vajalikud tegevused võivad olla:

- pakendijäätmete sortimisuuringu läbiviimine;
- segaolmejäätmete sortimisuuring pakendijäätmete osakaalu hindamiseks segaolmejäätmetes;
- uute avalike pakendipunktide rajamine (sh müügikohtade juurde);
- jäätmevaldajate teavitamine pakendijäätmete kogumise korralduse muutmisest ja liigiti kogumise reeglitest;
- järelevalve üleantavate pakendijäätmete kvaliteedi üle (lisaks pakendijäätmete vedaja teostatavale kontrollile).

Müügikohtade juurde avalike pakendikonteinerite paigutamine ei ole kohustuslik, kuid võib kasutusmugavuse tõttu kaasa aidata liigiti kogumise eesmärkide saavutamisele. Jäätmekavas tuuakse välja, milliste müügikohtade juurde kavandatakse avalikud pakendijäätmete kogumiskohad kokkuleppel maaomanikuga. Arvesse tuleb võtta konteinerite või süvamahutite paigutamiseks ja teenindamiseks vajalikku ruumi ning mugavat ligipääsu kasutajatele. Juhul, kui mahutid paigutatakse eramaale, tuleb maaomanikuga kokku leppida mahutite ümbruse koristamise ja järelevalve korraldus.

Jäätmekavas kirjeldatakse, kuidas antakse KOVi korraldusel kogutud pakendijäätmed üle TKOdele. KOV ja kõik olmes tekkivate tagatisrahata pakendijäätmetega tegelevad TKOd peavad enne korraldatud pakendijäätmete veo korraldamist kokku leppima ühise jäätmekäitluskoha. Kogutud pakendijäätmed antakse selles kohas enne käitlustoiminguid üle TKOdele vastavalt nende turuosadele. Vastav kokkulepe on soovitatav sõlmida võimalikult varakult (jäätmekava koostamise ajal).

TKO võib KOVi korraldusel kogutud pakendijäätmete vastuvõtmisest keelduda, kui võõriste osakaal ületab viis protsenti kogutud pakendijäätmete massist (vastav hindamisprotsess määratletakse KOVide ja TKOde omavahelises kokkuleppes). Kui TKO sellele tugineb, peab ta võõriste osakaalu tõendama. Seetõttu tuleb jäätmekavas kavandada kogutavate pakendijäätmete kvaliteedi parandamiseks vajalikud tegevused.

Teemapeatükis kirjeldatakse, mis on pakendijäätmete kogumisega seotud organisatsioonide kohustused ja vastutused. Siia alla kuuluvad näiteks pakendijäätmete vedaja ning pakendijäätmete taaskasutusorganisatsioonid (sh pandipakendi TKO).

9. Teavitamine ja nõustamine

Jäätmekava üheks osaks on ülevaade sellest, milliseid teavituskampaaniaid KOV laiemale avalikkusele või kindlatele sihtgruppidele korraldab (JäätS § 42 lg 3 p 10). Kampaaniatele lisaks on KOVi ülesanne

[1] Vt Keskkonnaagentuuri koostatud ülevaadet olmejäätmete liigiti kogumise vahenditest: https://keskkonnaportaal.ee/et/ulevaade-olmejaatmete-liigiti-kogumise-vahenditest

tagada jäätmealase teabe kättesaadavus ning võimalus küsida nõu. Teavitamine ja kampaaniate korraldamine ei ole eesmärk omaette. Selle tulemus peab väljenduma jäätmevaldajate paremas teadlikkuses, teenuste kasutamises, jäätmete liigiti kogumise suurenemises või kogutud jäätmete kvaliteedi paranemises.

Teemapeatükis esitatakse jäätmealase teavitamise ja nõustamise vajalikkuse ja võimaluste analüüsi tulemus ning tuuakse ära tegevused eesmärkide saavutamiseks. Analüüsi läbiviimisel arvestatakse, milline on olnud varem korraldatud kampaaniate mõju ning kuidas on praegu tagatud jäätmevaldajate teavitamine ja nõustamine.

Analüüsi käigus käsitletakse näiteks järgmisi küsimusi:

- milliste küsimustega jäätmevaldajad kõige sagedamini KOVi ja KOVi lepingupartnerite (jäätmevedaja, jäätmejaama operaator jt) poole pöörduvad;
- milline käitumine või infopuudus takistab jäätmekava eesmärkide saavutamist (vt ka eelmise jäätmekava täitmise hinnang);
- milliste sihtrühmade teadlikkus on kõige madalam ja milliste teemade osas on teadlikkus kõige madalam.

KOVi teave peaks olema kooskõlas üleriigilise olmejäätmete liigiti kogumise juhendiga. Ühtsed juhised aitavad vältida olukorda, kus KOV, vedaja, käitleja ja TKOd annavad samade jäätmete kohta erinevaid juhiseid.

Teavitustegevuse valimisel tuleb lähtuda sihtrühmast ja lahendatavast probleemist. Eraldi tähelepanu tuleks pöörata sellistele sihtrühmadele nagu eakad ja digikanaleid vähem kasutavad inimesed, muu emakeelega elanikud ning lapsed ja noored.

KOVi veebilehel peaks olema lihtsalt leitav ja ajakohane teave koos hinnakirjadega (või viitega sellele) vähemalt järgmiste teemade kohta:

- jäätmete liigiti kogumise nõuded (viide üleriigilisele juhendile);
- korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmeliigid;
- kogumisvahendid ja veosagedused;
- kohtkompostimise tingimused;
- jäätmejaamade ja kogumispunktide asukohad, lahtiolekuajad, vastuvõtutingimused ja hinnakirjad;
- kogumisringide ajad ja tingimused;
- pakendijäätmete kogumise korraldus;
- probleemtoodetest tekkinud jäätmete üleandmise võimalused;
- suurjäätmete, ohtlike jäätmete, tekstiilijäätmete ning ehitus- ja lammutusjäätmete üleandmise võimalused;
- korduskasutuse ja parandamise võimalused;
- vabastuse ja kohtkompostimise taotlemine;
- teenusehäiretest või probleemidest teatamine;
- nõustaja ja klienditeeninduse kontaktid.

Lisaks veebilehele tuleb kasutada kanaleid, mille kaudu jõutakse inimesteni, kes digikanaleid ei kasuta. Selleks võivad olla kohalik ajaleht, infovoldikud, teenusearved, kortermajade infotahvlid ja teeninduspunktid.

Kampaaniat kasutatakse konkreetse probleemi lahendamiseks või olulise uuenduse tutvustamiseks. Selleks määratakse kampaania sihtrühm, põhisõnum, tegevused, ajakava ja oodatav tulemus. Kampaania läbiviimine võib olla vajalik näiteks uue kogumissüsteemi käivitamisel (pakendijäätmete tekkekohalt kogumisele üleminek), korduvate sortimisvigade või suure võõriste sisalduse vähendamiseks, toidujäätmete tekke vähendamiseks või korduskasutuse ja parandamise edendamiseks.

Jäätmekavas kirjeldatakse, kust ja millisel viisil saavad elanikud, korteriühistud, ettevõtted ning teised jäätmevaldajad nõu küsida. Kui jäätmeveo klienditeenindust korraldavad jäätmevedajad, siis on oluline selgeks teha, milliste küsimustega tuleks pöörduda vedaja ja millistega KOVi poole, et vältida

jäätmevaldajate „jooksutamist“ ühe juurest teise juurde ning et vältida vastuolulisi nõuandeid. Näiteks liigiti kogumise reeglid KOVi territooriumil kehtestab KOV ning ei tohiks tekkida olukorda, et vedaja annab inimestele liigiti kogumise kohta teistsuguseid juhiseid.

Nõustamine võib toimuda telefoni või e-posti teel, KOVi teeninduspunktis, veebivestluse teel, korteriühistute vm infopäevadel, jäätmejaamas, kinnistul kohapeal vm sobival viisil.

Teadlikkuse tõstmiseks sobivad tegevused võivad olla:

- olemasoleva jäätmealase veebiteabe ülevaatamine, koondamine ja korrastamine (sh KKK rubriik);
- KOVi jäätmejuhise koostamine ning regulaarne ajakohastamine;
- elanike ja ettevõtete sihtrühmapõhine nõustamine;
- korteriühistutele või teistele sihtgruppidele infopäevade korraldamine;
- uue KOJV perioodi teavituskava koostamine;
- konkreetsele sihtrühmale suunatud liigiti kogumise kampaania korraldamine;
- valitud teemadel nõustamise lisamine jäätmejaamateenuse hankesse;
- elanike teadlikkuse hindamine küsitluse kaudu.

Teadlikkuse suurendamisega seotud ülesanded kantakse vajadusel üle teenuslepingutesse (nt jäätmejaama halduslepingu ja jäätmeveoleping).

10. Prügistamise vältimine ja vähendamine

Jäätmekavas tuleb kavandada meetmed prügistamise, sealhulgas mereprügi vältimiseks, vähendamiseks ja koristamiseks (JäätS § 42 lg 3 p 16). Peatükis käsitletakse nii avalikus ruumis, looduses või jäätmete kogumiskohtade ümbruses aset leidvat prügistamist kui ka ebaseaduslikult ladestatud jäätmeid. Mereprügi käsitletakse ulatuses, milles see on KOVi asukohta ja kohalikke olusid arvestades asjakohane.

Koristamine kõrvaldab prügistamise tagajärje, kuid ei lahenda selle põhjust. Seetõttu tuleb probleemkohtade koristamine siduda kogumissüsteemi, teavitamise ja järelevalve parandamisega.

Teemapeatükis esitatakse prügistamise vältimise ja vähendamise võimaluste analüüsi tulemus ning loetletakse konkreetsed tegevused eesmärkide saavutamiseks. Analüüsimisel võetakse arvesse teadaolevaid prügistamiskohti, nende võimalikke tekkepõhjuseid ning seni kasutatud meetmete tõhusust.

Analüüs võib hõlmata järgmisi küsimusi:

- millised on KOVi territooriumil korduvad prügistamiskohad;
- mil määral toimub prügistamine avalike kogumispunktide juures;
- milliste jäätmeliikidega on prügistamisjuhtumite puhul valdavalt tegemist;
- mis on võimalikud prügistamise põhjused;
- mida saab KOV või tema partnerid teha prügistamise vähendamiseks.

Rannikuäärne KOV peab käsitlema eraldi **mereprügi vältimist ja vähendamist**. Sisemaa KOV hindab, kas tema territooriumilt võib prügi jõuda jõgede, kraavide, sademevee või muu viisil merekeskkonda. Kui oluline mõju puudub, võib seda jäätmekavas lühidalt põhjendada. Mereprügi vältimiseks ja vähendamiseks võib kavandada näiteks:

- prügikastide ja liigiti kogumise võimaluste parandamist puhkealadel ja sadamates (sh väiksemad mehitamata sadamakohad);
- ürituste jäätmekorralduse parandamist;
- rannaala ning jõgede ja kraavide kallaste regulaarset koristamist;
- koostööd sadamate, ettevõtjate, maaomanike ja vabatahtlikega.

Üldised prügistamise ennetamiseks sobivad tegevused on näiteks:

- jäätmete üleandmise võimaluste parandamine;
- kogumispunkti asukoha, mahutite või tühjendussageduse muutmine, et vältida ületäitumist;

- jäätmejaamade ja avalike kogumispunktide ümbruse regulaarse koristamise korraldamine;
- maaomanike ja kogukondade kaasamine.

Valvekaamerate või muude seirevahendite kasutamisel tuleb järgida isikuandmete kaitse nõudeid ning hinnata meetme vajalikkust ja proportsionaalsust.

Lepingutes määratakse näiteks jäätmejaama või muu kogumiskoha ümbruse korrashoiu nõuded (haldaja, maaomaniku või valdaja kohustus).

11. Koostöö teiste kohalike omavalitsustega

Jäätmekavas tuleb kirjeldada, milliste kohalike omavalitsustega ja millistes jäätmehoolduse tegevustes koostööd tehakse või kavandatakse (JäätS § 42 lg 3 p 18). Jäätmekavast peab selguma koostöö eesmärk, sisu, juhtimine, kulude ja vastutuse jaotus, ajakava ning oodatav tulemus.

Koostöö võib olla otstarbekas näiteks ühise jäätmekava, korraldatud jäätmeveo piirkonna või hanke, jäätmejaama, korduskasutuskeskuse, kogumisringi, arveldamise, teavitamise või jäätmehoolduskeskuse korraldamiseks.

Teemapeatükis esitatakse koostöö arendamise võimaluste analüüsi tulemus ning tuuakse ära konkreetsed tegevused koostöö edendamiseks. Analüüs võib hõlmata järgmisi küsimusi:

- milliste KOVidega juba koostööd tehakse;
- milliseid teenuseid või rajatisi kasutatakse juba ühiselt;
- millised lepingud või kokkulepped on sõlmitud ning kuidas jagunevad praegu ülesanded ja kulud;
- kas ja millised probleemid on olemasolevas koostöös;
- milliste ülesannete lahendamine koostöös vähendaks üksiku KOVi töökoormust ning suurendaks efektiivsust ja parandaks tulemust;
- milliste naaberomavalitsustega moodustub jäätmevoogude, liikumisteede või teeninduspiirkonna alusel sobiv koostööpiirkond.

Koostöö on otstarbekas juhul, kui see parandab teenuse kättesaadavust või kvaliteeti, vähendab kulusid või töökoormust, võimaldab palgata vajaliku pädevusega töötajaid või tagab parema andmehalduse ja järelevalve. Koostöö ei ole eesmärk omaette ning seda ei tule kavandada, kui ühine lahendus muudab juhtimise keerukamaks või vähendab teenuse kvaliteeti. Eesmärk on korraldada jäätmehoolduse ülesanded sobival piirkondlikul tasandil ning parandada koostöö kaudu teenuste kvaliteeti, kättesaadavust ja kulutõhusust.

Koostöö edendamiseks plaanitavad tegevused võivad olla näiteks:

- koostöövajaduse ja võimalike partnerite kaardistamine;
- ühiste jäätmevoogude ja teenusevajaduse analüüsimine;
- koostöömudelite ja kulude võrdlemine;
- KOVide põhimõtteliste otsuste ettevalmistamine;
- ühise jäätmekava või tegevuskava koostamine;
- koostöölepingu ettevalmistamine ja sõlmimine;
- juhtimis- ja otsustuskorra määramine;
- piirkondliku jäätmehoolduskeskuse arendamine.

KOV kirjeldab, milliste omavalitsustega, millise tegevuse osas ja millises vormis koostööd plaanitakse teha. Iga olulisema koostöötegevuse puhul tuuakse välja ka koostööd juhtiv KOV (või organisatsioon), ülesannete, vastutuse ja kulude jaotus. Koostöö võib toimuda näiteks:

- KOVide vahelise koostöölepingu alusel;
- ülesande täitmise volitamise kaudu;
- ühisasutuse või KOVide kontrolli all oleva juriidilise isiku kaudu;
- omavalitsusliidu või jäätmehoolduskeskuse kaudu;

- ühise hanke või raamlepingu alusel;
- ühise taristu kasutamise lepinguga.

KOVid vastutavad oma ülesannete täitmise eest ka koostöö korral. Seetõttu peab olema selge, milliseid otsuseid teeb iga KOV ise ning millised otsused tehakse ühiselt või koostööd juhtiva organisatsiooni kaudu.

Ajakava planeerimisel peab arvestama sellega, et koostöö eeldab kõigi osalevate KOVide otsuseid, eelarveliste vahendite kavandamist ning vajaduse korral õigusaktide, hangete ja lepingute ühtlustamist.

Koostöö tegemiseks tehtud valikud tuleb vajaduse korral üle kanda kõigi osalevate KOVide jäätmehoolduseeskirjadesse ja lepingutesse. Jäätmehoolduseeskirjades tuleb ühtlustada eelkõige korraldatud jäätmeveo kord ning veopiirkond (kui piirkonnad liidetakse).

12. Jäätmehoolduse rahastamine

Jäätmeseaduse § 42 lõike 3 punkti 7 kohaselt peab jäätmekava käsitlema jäätmehoolduse rahastamist ning jäätmeveo teenustasu kogumist, selle kogumise eesmärki ja arveldamise korraldust. Jäätmekavas tuleb kirjeldada, millised on KOVi jäätmehoolduse korraldamise praegused kulud, kui palju maksavad kavandatud tegevused ja investeeringud ning millistest allikatest need rahastatakse. Samuti tuleb selgitada jäätmeveo teenustasu kogumise eesmärki ja korraldust ning kulude jaotust KOVi, jäätmevaldajate, teenuseosutajate, tootjavastutusorganisatsioonide ja teiste osapoolte vahel.

Jäätmekavas antakse ülevaade KOVi jäätmehoolduse korraldamise kuludest vähemalt viimase täieliku eelarveaasta kohta. Võimaluse korral esitatakse mitme aasta andmed, et hinnata kulude muutust. Kulude hulka ei arvestata KOVi asutuste enda tegevuse käigus tekkinud jäätmetega seotud kulusid. Kulud võib jagada näiteks järgmistesse kategooriatesse:

- jäätmejaamade ja kogumispunktide haldamine;
- jäätmete kogumisringid, jäätmete vedu ja käitlemine;
- jäätmevaldajate registri pidamine;
- korraldatud jäätmeveo korraldamine ja lepingute haldamine;
- jäätmevaldajatega arveldamine ja klienditeenindus;
- teavitamine ja nõustamine;
- järelevalve;
- prügistatud alade koristamine;
- jäätmeuuringud;
- infosüsteemid;
- ametnike ja teiste töötajate tööjõukulud;
- koostöö teiste KOVidega, koostööorganisatsiooni liikmemaks;
- varasemate investeeringutega seotud hooldus- ja püsikulud.

Kulude juures näidatakse, milline osa on kaetud KOVi eelarvest, jäätmeveo teenustasust, toetustest või muudest allikatest. Ülevaade peaks võimaldama hinnata, millised teenused moodustavad suurima osa jäätmehoolduse kuludest ning kuidas on kulud ajas muutunud.

Kui jäätmekava näeb ette uusi investeeringuid (näiteks jäätmejaama rekonstrueerimine), siis hinnatakse nende võimalikku maksumust. Arvestada tuleb nii tegevuse käivitamise või rajatise ehitamise kuluga kui ka hilisemate tegevus-, hooldus- ja personalikuludega. Käesolevas peatükis tuuakse välja peamised rahastamisallikad ja nende eeldatav maht. Konkreetsed rahastusallikad tuuakse ära tegevuskavas iga planeeritud tegevuse juures. Peamised rahastusallikad on KOVi üldine eelarve, jäätmehoolduskulude katteks makstav tasu, jäätmejaama vastuvõtutasu jäätmejaamateenuse kulude katmiseks.

Toetusi ei tohiks käsitleda püsiva rahastusallikana, kuna toetuste maht eeldatavasti tulevikus väheneb. Investeeringu kavandamisel tuleb hinnata, kuidas rahastatakse rajatise või teenuse edasist toimimist pärast toetuse lõppemist. Kui tegevuse elluviimine sõltub toetusest, tuleks kirjeldada ka alternatiiv juhuks, kui toetust ei saada.

Jäätmekava koostamisel analüüsitakse üleminekut alternatiivsele korraldatud jäätmeveole, millega kaasneb **jäätmehoolduskulude katteks makstava tasu kogumine** jäätmevaldajatelt. Kui KOV plaanib uuele KOJV mudelile üle minna, tuuakse jäätmekavas ära, milliste kulude katteks tasu kogutakse, kuidas tasu suurus määratakse, kuidas jälgitakse kogutud raha kasutamist ning kuidas selle kohta avalikkusele ülevaade antakse. Samuti tuleb kirjeldada arveldamise korraldust, sh kellele jäätmevaldaja teenustasu maksab, kes esitab arve ja korraldab võlgade menetlemist.

Jäätmehoolduskuludena võib olenevalt kasutatavast mudelist käsitleda näiteks jäätmejaama haldamist, kogumisringe, jäätmevaldajate registrit, arveldamist, teavitamist, järelevalvet või jäätmeuuringuid. Teenustasu suurus ja kasutamise eesmärk peavad olema põhjendatud ning vastama KOVi tegelikele jäätmehoolduskuludele.

Jäätmekavas tuleb eristada KOVi ülesannete täitmiseks vajalikud kulud laiendatud tootjavastutusega hõlmatud kuludest. KOV ei peaks võtma enda või jäätmevaldaja kanda kulusid, mille rahastamine on osa tootjavastutusest. Probleemtoodetest tekkinud jäätmete kogumise ja käitlemise kulude planeerimisse tuleb kaasata tootjavastutusorganisatsioonid.

13. Jäätmekava rakendamise keskkonnamõju

Jäätmekavas kirjeldatakse, milline mõju kaasneb kavandatud eesmärkide ja tegevuste elluviimisega looduskeskkonnale, inimese tervisele ja kohalikule elukeskkonnale (JäätS § 42 lg 3 p 12). Mõju kirjeldus aitab hinnata, kas valitud lahendused vähendavad jäätmetest tulenevat keskkonnakoormust ning milliseid meetmeid on vaja võimaliku ebasoodsa mõju vältimiseks või vähendamiseks.

Mõju käsitletakse proportsionaalselt kavandatavate tegevuste iseloomu, asukoha ja mahuga. Hinnata tuleb nii positiivset kui ka võimalikku ebasoodsat mõju.

Jäätmekava positiivne mõju võib seisneda näiteks:

- jäätmetekke ja loodusvarade kasutamise vähenemises;
- korduskasutuse ja parandamise suurenemises;
- jäätmete liigiti kogumise ja ringlussevõtu kasvus;
- segaolmejäätmete ning põletatavate ja ladestatavate jäätmete vähenemises;
- biojäätmete nõuetekohase käitlemise paranemises;
- ohtlike jäätmete keskkonda sattumise riski vähenemises;
- prügistamise ja ebaseadusliku ladestamise vähenemises;
- jäätmehooldusteenuste kättesaadavuse paranemises.

Kavandatud tegevustega võib kaasneda ka ebasoodne mõju, näiteks:

- veokordade, veokauguse ja liikluskoormuse suurenemine;
- jäätmeveost põhjustatud müra, heide, tolm või hais;
- kogumispunktide ja jäätmejaamade mõju lähedal asuvatele elamutele;
- kogumiskohtade ümbruse prügistamine;
- uue taristu mõju maakasutusele, loodusele ja maastikule;
- teenustasu suurenemise või ebamugava kogumissüsteemi tõttu kasvav ebaseadusliku jäätmekäitluse risk.

Kui on tuvastatud võimalikud ebasoodsad mõjud, siis kavandatakse nende vältimise või vähendamise meetmed. Need võivad olla näiteks

- veomarsruutide ja kogumisringide optimeerimine;
- vähese heitega jäätmeveokite kasutamine;
- kogumismahutite ja taristu sobiva asukoha valimine;
- jäätmete ilmastiku- ja lekkekindel hoiustamine;
- kogumiskohtade regulaarne hooldus ja koristamine;
- mahutite ületäitumise vältimine;
- teavitamise ja järelevalve tugevdamine.

14. Tegevuskava

Kava lahutamatu osa on konkreetsete tegevuste loetelu jäätmekava tegevuskavas. Tegevuskava olulised osad on: eesmärk, tegevus, tähtaeg, maksumus, rahastusallikas, vastutaja, partner ning mõõdik (vt Tabel 2). Kui tegevuse täpne maksumus selgub projekteerimise või hanke käigus, võib jäätmekavas esitada hinnangulise maksumuse või sobiva maksumusvahemiku. Suuremad investeeringud, uued püsikulud ja mitmeaastased rahalised kohustused tuleb siduda KOVi eelarvestrateegiaga. Jäätmekava tegevuskava tuleb üle vaadata enne iga-aastase eelarve ja eelarvestrateegia koostamist.

Tabel 2. Jäätmekava tegevuskava ülesehituse näide.

Eesmärk	**Tegevus**	**Tähtaeg või periood**	**Vastutav üksus või ameti-koht**	**Partne-rid**	**Maksumus**	**Rahastusal-likas**	**Mõõdik, baastase ja sihttase**
Mida soovi-takse saavu-tada?	*Mida KOV konkreetselt teeb või ot-sustab?*	*Millal tulemus peab olema saa-vutatud/mis aas-tatel tegevus teh-tud?*	*Kes vastu-tab tule-muse eest?*	*Kes osa-leb ellu-viimi-ses?*	*Kui suur on tegevuse (eeldatav) kulu?*	*Kust raha tuleb?*	*Mille järgi edu hinna-takse?*
Näide: Olmejäätmete liigiti kogu-mise sihtarvu saavutamine	Täiendavate kogumisrin-gide korral-damine	2035	Keskkon-naspetsia-list	Jäätme-jaama haldaja	20 000 €	Jäätmehool-duskulude katteks makstav tasu	Liigiti ko-gutud ol-mejäätmete osakaal, baastase 46%, siht-tase 75%

Kohalik omavalitsus ei vii jäätmekava ellu üksinda, vaid koos erinevate koostööpartneritega. Tegevus-kavas tuuakse iga tegevuse juures ära need isikud, kes osalevad konkreetse tegevuse elluviimises. Need asutused, ettevõtted ja organisatsioonid võivad olla näiteks:

- korraldatud jäätmeveo teenuse osutajad;
- jäätmekäitlejad;
- jäätmejaama haldaja;
- tootjavastutusorganisatsioonid;
- korduskasutus- ja heategevusorganisatsioonid;
- parandusteenuste pakkujad;
- koolid, lasteaiad, hoolekandeasutused;
- kohaliku meedia esindajad;
- korteriühistud ja kinnisvarahaldurid;
- kohalikud ettevõtted, kauplused, maaomanikud;
- puhkealade, sadamate haldajad;
- ürituste korraldajad;
- naaberomavalitsused;
- KOVide jäätmehoolduse koostööorganisatsioon;
- toetuse andjad;
- kohalikud kogukonnaühendused või kogukonna esindajad;
- keskkonnaühendused ja vabatahtlikud;
- Keskkonnaamet, Politsei- ja Piirivalveamet.

Konkreetse partneri ülesanne täpsustatakse vajadusel koostöökokkuleppes või teenuslepingus. Teenuse tellimine või koostööpartneri kaasamine ei vähenda KOVi vastutust jäätmekavas seatud eesmärgi saa-vutamise korraldamise eest.

Tegevuskava oluliseks osaks on planeeritud tegevuste eeldatav maksumus ja rahastusallikas. Maksu-muse hindamisel tuleb sõltuvalt tegevuse iseloomust arvestada nii selle ettevalmistamise kuludega kui ka edasise toimimise kuludega. Võimalikud kuluartiklid võivad olla näiteks:

- kinnistu omandamine või rent;
- ruumide rajamine või kohandamine;
- projekteerimine ja ehitamine;
- uute kogumisvahendite soetamine, hoiustamine, paigaldamine;
- avalike kogumispunktide koristamine ja hooldamine;
- prügistamiskohtade koristamine;
- jäätmejaamade jt kogumiskohtade arendamine, sh inventari soetamine;
- jäätmevaldajate registri jt infosüsteemide arendamine;
- KOV teenistujate tööjõukulud;
- jäätmete kogumise, veo- ja käitluskulud;
- teabematerjalide koostamine, kujundamine, trükkimine ja postitamine;
- veebilehe või digilahenduse arendamine;
- teabematerjali tõlkimine ja ligipääsetava teabe[2] koostamine;
- meediapindade ostmine;
- infopäevade ja arutelude korraldamine;
- järelevalve vahendid (nt valvesüsteem);
- jäätmete koostise uuringud;
- ebakvaliteetsete pakendijäätmete käitlemise korraldamine (PakS § 15[2] lg 2 nimetatud olukord).

Rahastusallikaks võib olla näiteks:

- KOVi üldine eelarve;
- jäätmehoolduskulude katteks makstav tasu (alternatiivse korraldatud jäätmeveo rakendamisel);
- riiklik või Euroopa Liidu toetusmeede;
- koostööpartnerite panus;
- mitme KOVi ühine rahastus.

15. Seos riigi jäätmekavaga

KOV jäätmekavas tuleb lähtuda riigi jäätmekavas toodud eesmärkidest ja tegevustest, mille elluviimise eest vastutajaks või kaastäitjaks on määratud KOV. Juhendi koostamise hetkel kehtib Riigi jäätmekava 2023-2028. Riigi jäätmekava kinnitab kliimaminister ning sellega seatakse üleriigilised jäätmekorralduse arengusuunad. Kehtivas riigi jäätmekavas on riigi tasandil seatud kolm strateegilist eesmärki:

- kestlik ja teadlik tootmine ja tarbimine ning jäätmetekke vältimine ja korduskasutuse edendamine;
- ohutu materjaliringluse suurendamine;
- jäätmekäitlusest tulenevate mõjudega arvestamine ning nende vähendamine nii inim- kui ka looduskeskkonnale tervikuna.

Kehtivas riigi jäätmekavas on KOVid määratud peavastutajaks 5 tegevuse elluviimise eest. Need on:

- järelevalve tõhustamine ehitus- ja lammutustegevuses tekkinud jäätmete liigiti kogumise nõuete täitmise üle;
- olmes tekkivate pakendijäätmete kogumise korraldamine kohalike omavalitsuste poolt koostöös TKOdega;
- korraldatud jäätmekäitlusteenuse hinnastamise reguleerimine liigiti kogumise motiveerimiseks;
- kohalike omavalitsuste omavahelise koostöö edendamine jäätmehoolduse arendamiseks;
- tekstiilijäätmete kogumissüsteemide arendamine[3].

[2] Vt täpsemalt kommunikatsioonilie ligipääsetavuse tagamise võimalusi: https://kompetentsikes-kus.sm.ee/et/vordsed-voimalused/ligipaasetavus/ligipaasetavuse-parandamine/ligipaasetavus-kommunikatsioonile.

[3] Mõeldud on kogumissüsteemide arendamist enne tekstiili tootjavastutuse kehtima hakkamist 2028. aastal. Vt täpsemalt: https://kliimaministeerium.ee/tekstiili-laiendatud-tootjavastutus.

Kaasvastutajaks on KOV määratud 69 tegevuse elluviimisel, seega on KOVi roll üleriigiliste strateegiliste eesmärkide saavutamisel väga suur.
KOVi jäätmekava peab kandma riigi jäätmekava eesmärke ning sisaldama tegevusi, mille eest KOVid on määratud peavastutajaks ning asjakohasel juhul tegevusi, mille täitmisel on KOVid määratud kaasvastutajaks.

16. Jäätmekava koostamise menetlus

Jäätmekava eelnõu koostamise järel korraldab valla- või linnavalitsus selle avalikustamise. Jäätmekava eelnõu avalik väljapanek kestab vähemalt kaks nädalat. Avaliku väljapaneku aeg ja koht tehakse kohalikus ajalehes (linnaosalehtedes) teatavaks vähemalt kaks nädalat enne väljapaneku algust. Eelnõu on soovitatav avaldada samal ajal ka KOVi veebilehel koos selgete juhistega, kuhu ja mis tähtajaks saab ettepanekuid ning vastuväiteid esitada.

KOV korraldab jäätmekava eelnõu arutamiseks vähemalt ühe avaliku istungi. Istungi aeg ja koht tehakse kohalikus ajalehes teatavaks vähemalt kaks nädalat enne istungit. Avalikku istungit ei pea korraldama, kui avaliku väljapaneku ajal ei esitatud ühtegi ettepanekut ega vastuväidet.

Igaühel on õigus esitada avaliku väljapaneku ajal eelnõu kohta kirjalikke ettepanekuid ja vastuväiteid ning avalikul istungil suuliselt arvamust avaldada. Valla- või linnavalitsus vaatab kõik ettepanekud ja vastuväited läbi ning otsustab, kas ja kuidas jäätmekava eelnõu nende põhjal muuta. Soovitatav on koostada ettepanekute koondtabel, milles märgitakse ettepaneku esitaja, ettepaneku sisu, KOVi seisukoht, arvestamise viis ja arvestamata jätmise põhjendus.

Avaliku väljapaneku ja avaliku istungi tulemused tehakse teatavaks kohalikus ajalehes. Läbipaistvuse tagamiseks on soovitatav avaldada tulemuste kokkuvõte koos ettepanekute koondtabeliga ka KOVi veebilehel.

Pärast avalikustamise tulemuste arvestamist esitatakse jäätmekava KOVi volikogule kehtestamiseks.

JäätS § 42 lõike 1 järgi kehtestatakse kohaliku omavalitsuse jäätmekava volikogu õigusaktiga ning jäätmekava on kohaliku omavalitsuse arengukava osa. Jäätmekava peab seetõttu olema arengukavaga sisuliselt seotud ja avalikkusele kättesaadav.

Kohaliku omavalitsuse arengukava võtab volikogu vastu määrusega (KOKS § 37^2 lg 7) ja volikogu määrused avaldatakse Riigi Teatajas (KOKS § 7 lg 5; RTS § 2 lg 5). Kuna jäätmekava on arengukava osa, tuleb see vastu võtta arengukava koosseisus volikogu määrusega või eraldi volikogu määrusega ning avaldada Riigi Teatajas. Lisaks avaldatakse jäätmekava kohaliku omavalitsuse veebilehel JäätS § 59^1 alusel.

Jäätmekava seos arengukavaga tuleb arengukavast eraldi antud määruse tekstis sõnaselgelt välja tuua. Määruses tuleb nimetada, et kava on JäätS § 42 lõike 1 tähenduses konkreetse omavalitsuse arengukava osa, ning viidata arengukavale selle pealkirja ja vastuvõtmise akti järgi. Nii on Riigi Teatajas avaldatud jäätmekava selgelt seostatav arengukavaga. Mitme KOVi ühine jäätmekava jõustub pärast seda, kui selle on vastu võtnud kõigi koostöös osalevate KOVide volikogud.

Sama menetluskorda kohaldatakse üldjuhul ka jäätmekava ajakohastamisel. Menetluse käigus tekkinud dokumendid, sealhulgas teated, esitatud ettepanekud, istungi protokoll ja ettepanekute arvestamise tabel tuleks säilitada koos jäätmekava koostamise materjalidega.